

Geisladiskar

Fyrstu geisladiskarnir með tónlist hljóðritaðri á Íslandi komu út 1987. Fyrsta íslenska geisla-smáskífan, *Birthday* með Sykurmólunum, kom út 1988. Framleiðslan var erlendis þar til Myndbandavinnslan fékk árið 1997 búnað til eigin framleiðslu á geisladiskum sem höfðu þá lækkað í verði. Þar með varð aðgengilegra að framleiða tónlist og hljóðbækur í litlu upplagi á geisladiskum.

Sérstakar þakkir:

Svanur Jóhannesson, Sigurjón Þorbergsson, Burkni Aðalsteinsson, Baldvin Halldórsson, Ólafur í Bergvík, Kristján Ottó Andrússon, Einar Ólafsson, Gyrðir Eliasson, Sigurlaugur Eliasson, Jóhamar, Tómas Ponzi, Kristín Ómarsdóttir, Kristinn Sæmundsson, Sjón, Bragi Ólafsson, Óskar Árni Óskarsson, Kristín Svava Tómasdóttir, Sveinbjörg Bjarnadóttir, Olga Holownia, Úlfhildur Dagsdóttir, Kristín Viðarsdóttir, Einar Örn Benediktsson, Ásmundur Jónsson, Rósa Bjarnadóttir, Bryndís Vilbergsdóttir, Hallfríður Baldursdóttir, Bryndís Ísaksdóttir, Sigurður Örn Guðbjörns-son, Áki G. Karlsson, Hrafn Malmquist, Helgi Bragason, Arnaldur Sigurðs-son, Rannver Hannesson, Krístrún Daníelsdóttir, Berglind Gunnarsdóttir.

LANDSBÓKASAFN ÍSLANDS
HÁSKÓLABÓKASAFN

Í samstarfi við Lestrarhátíð í Reykjavík
og pólsk-íslenska menningarverkefnið ORT

Texti: Ólafur J. Engilbertsson

Október 2013

Einkaútgáfur, örforlög og annarskonar miðlun

Sýning í Þjóðarbókhöðu

opnuð 11. október 2013

Miklar breytingar hafa orðið á síðustu áratugum 20. aldar og í byrjun þeirrar 21. á listsköpun, útgáfuháttum og fjölmiðlun.

Skylduskil til Landsbókasafns á hljóðritum svo sem hljómplötum, segulböndum og snældum komu til sögunnar með lögum um skylduskil til safna nr. 43/1977 og með lögum nr. 20/2002 eru kvikmyndir, útvarps- og sjónvarpsefni og verk á rafrænum miðlum gerð skilaskyld. Landsbókasafn Íslands - Háskólabókasafn tekur við öllu skilaskyldu efni, einnig myndböndum og mynddiskum og efni á rafrænum miðlum.

Útgáfa efnis á rafrænu formi fer ört vaxandi og í þeim tilgangi að halda utan um rafræna útgáfu var rafræna gagnasafnið Rafhlaðan sett á laggirnar á vegum Landsbókasafns Íslands - Háskólabókasafns. Örförlæg hafa orðið til og blómstrað með nýjum miðlunarleiðum síðustu áratuga og sífellt auðveldara er að gefa út.

Hljómplötur

Fyrsta íslenska hljómplatan var 78 snúninga, tekin upp í Kaupmannahöfn 1910. Íslenzkir tónar gáfu út fyrstu íslensku 45 snúninga plöturnar 1954. Fyrsta 33 snúninga platan (LP) kom út 1956. Allar íslenskar hljómplötur voru lengst af framleiddar erlendis með talsverðum tilkostnaði, eða þar til fyrirtækið Alfa í Hafnarfirði fór að pressa hljómplötur árið 1980.

Fjölritun

Á seinni hluta 20. aldar voru starfandi nokkrar fjölritunarstofur sem buðu upp á ódýrari prentun en áður hafði tíðkast. Upp úr 1950 fengu Fjöl-

ritunarstofa Daniels Halldórssonar, Offsetfjölritun og Letur offsetfjölritunarvélar, en fram að því var stensilfjölritun ráðandi. Letur var mjög vinsæl fjölritunarstofa meðal ungskálda á áttunda og níunda áratugnum.

Stafræn prentun

Stafræn prentun hófst hérlendis um 2001 en það var ekki fyrr en 2004 þegar Leturprent tók í notkun fyrstu stafrænu bókaprentlínuna sem var viðurkennd af Félagi bókasafnsfræðinga í Evrópu að stafræn einkaútgáfa stórjókst. Nú var hægt að framleiða frá einu eintaki upp í þúsundir eintaka á hagkvæmari hátt en þekkst hafði fram til þess tíma. Ekki var lengur þörf á að ákveða endanlegt upplag fyrirfram heldur prenta samkvæmt eftirspurn.

Snældur/kassettur

Fyrsta íslenska snældan kom út 1974 og voru snældurnar framleiddar erlendis fyrstu árin. Framleiðsla hófst á snældum hérlendis 1980 þegar Alfa í Hafnarfirði hóf að bjóða upp á þá þjónustu og fylgdu fleiri í kjölfarið. Vísnavinir gáfu út fyrstu alíslensku snælduna *Vísnakvöld I* 1980.

Myndbönd og mynddiskar

Kvikmyndagerð hófst fyrir alvöru hér á landi um 1980 og einkareknar útvarps- og sjónvarpsstöðvar hófu starfsemi um miðjan níunda áratuginn. Bergvík hóf útgáfu íslenskra kvikmynda á VHS-myndböndum 1983. Um aldamótin 2000 höfðu DVD-mynddiskar lækkað talsvert í verði og innlend fyrirtæki hófu að bjóða upp á fjölföldun mynddiska.